

יתרו

בלויו "שם" איז געווען "יחנן" ל' יחיד ("כאיש אחד בלב אחד"), און ניט ביי "שאר כל החניות".

ואדרבא — נאָר פון דאָנעט ווייס מען אַז שאַר החניות בתרעומות ובמחלוקת, מיתורא דקרא "שם".

דאָס אַבער וואָס עס שטייט "יחננו" — קען זיין כפשוטו, עס רעדט זיך וועגן עטלעכע (פאַרשידענע) מענטשן שבטים וכו' — אַבער זיי זיינען כלל ניט במחלוקת ותרעומות זע"ז.

עס בלייבט אַבער די שאלה: פאַר-וואָס ברענגט רש"י אַראָפּ אויך דעם ווייטערדיקן וואָרט "ישראל"?

ואדרבא: מיט דעם וואָס רש"י איז מעתיק דעם וואָרט "ישראל" ווערט גאָר שווער זיין פירוש. וואָרום וויבאַלד עס שטייט דער לשון "ישראל", וואָס מיינט אַלע אידן ווי איין כלל (פאַלק), איז דאָך דערביי מתאים דער לשון "יחננו" לשון יחיד — ומג'ל לדייק אַז דאָס מיינט "כאיש אחד בלב אחד"?

ב. לכאורה קען מען זאָגן אַז רש"י הכרח איז ניט (אָזוי) פון דעם לשון "יחננו" פאַר זיך, נאָר פון דעם שינוי אין דעם פסוק גופא: פריער שטייט אין

א. פון פסוקי "יחנן שם ישראל נגד ההר" איז רש"י מעתיק די ווערטער "יחנן שם ישראל" און איז מפרש: "כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת".

ווי מ'לערנט בפשטות, איז דער דיוק ופירוש אין רש"י ווי אין מכילתא, אַז דאָ שטייט "יחננו" — לשון יחיד, ניט ווי אומעטום וואו עס שטייט "יחננו" — לשון רבים. איז רש"י מבאר, ווייל די חנ' דעמאָלט איז געווען "כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת" (און דערפאַר שטייט אומעטום "יחננו" לשון רבים).

לפ'ז דאַרף מען אַבער פאַרשטיין: ווי-באַלד דער גאַנצער דיוק פון רש"י איז פון "יחננו" (לשון יחיד), האָט דאָך רש"י געדאַרפט מעתיק זיין נאָר דעם וואָרט "יחננו"; פאַרוואָס ברענגט ער אַראָפּ אויך די ווערטער "שם ישראל"?

דאָס וואָס רש"י ברענגט אויך דעם וואָרט "שם" — יש לומר: לויט רש"י איז אויך דאָס וואָס "שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת" לערנט מען אָפּ, ניט נאָר — ווי אין מכילתא — פון דעם וואָס דאָרט שטייט "יחננו" ל' רבים, נאָר פון דעם פסוק גופא — "יחנן שם", אַז

1. "שם" לדרשא אחרינא: שם, מגיד שאמר להם כו'.
וכי' ביליש פרשתנו עה"פ (רמז ערה בסופו). ועד'ז במדרש לקח טוב ומדרש שכל טוב. אבל ראה זית רענו ליליש שם. ולהעיר מפ' מהרזיו לויק'ר שם.
2. להעיר שילתא בדפוס שני ובכמה כתי' רש"י.
3. ו'ל' יחיד נאמר לא רק כאשר נאמר לשון העם' שמדגיש שהם מציאות אחת, כ"א גם כאשר נאמר "ישראל", כבפרשתנו (ראה בשלח יד, ל-לא: וירא ישראל) ובכ"מ. וראה לקמן בפנים.

(1) פרשתנו יט, ב.
(2) בדפוס א' ו' וכמה כתי' רש"י: אבל כל שאר החניות בתרעומות ובמחלוקת.
(3) כמ"ש בדבך טוב, דקדוקי רש"י (באר רחובות), ועוד.
(4) עה"פ. ועד'ז בפדריא פמ"א. ויקי'ר פ"ט, ט (פתיחתא דאיכ"ר כ. פסיקתא דרי"כ פ"ב. תנחומא (באבער) פרשתנו ט. יל"ש פרשתנו רמז רעג).
(5) משא"כ במכילתא שממשיך ודריש תיבת

מפרט, "כאיש אחד בלב אחד" (ב) אין מכילתא שטייט "נוסעים כו' וחונים במחלוקת" ¹⁶ און אין פי' רש"י שטייען צוויי לשונות, "בתרעומות ובמחלוקת". (ג) אין מכילתא פירט זיך אויס, "לכך נאמר ויחן שם ישראל נגד ההר", און רש"י שטעלט זיך נאָר אויף, "ויחן שם ישראל" און אין ניט מעתיק, "נגד ההר".

ד. אויך דארף מען פאַרשטיין: דעם זעלבן תוכן פון רש"י פירוש דא, אָבער בשינוים, געפינט מען בפירושו אין דער פריערדיקער סדרה:

פון דעם פסוק ¹⁸, "וישאו בני את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם" אין רש"י מעתיק די ווערטער, "נוסע אחריהם" און אין מפרש, "בלב אחד כאיש אחד". זעט מען אַז דאָרט אין רש"י ניט מעתיק (אויך) דעם וואָרט, "מצרים (נוסע אחריהם)" — ניט ווי בפירושו כאן וואו ער אין יע מעתיק דעם וואָרט, "ישראל" — און דער טעם בפשטות אין, "כנל", ווייל דאָס איז סותר דעם דיוק פון, "נוסע" ל' יחיד, וויבאלד עס באַציט זיך צום פאַלק אַלס איין כלל.

פסוק, "ויחנו במדבר" (ל' רבים) און תיכף לאח"ז שטייט, "ויחן שם" (ל' יחיד) — פון דעם וואָס אין איין המשך הכתוב איז די תורה משנה פון, "ויחנו" צו, "ויחן" איז מוכח אַז "נגד ההר" זיינען זיי געווען, "כאיש אחד בלב אחד".

מ'דארף אָבער פאַרשטיין: מ'געפינט בכ"מ בתורה אַז אין דעמזעלבן פסוק ובהמשך אחד ווערן בנוגע עם ישראל געזאָגט ביידע לשונות — לשון רבים און לשון יחיד, ווי מען געפינט ווייטער בפרשתנו: "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק", און אויך אין דער פריער-דיקער סדרה: "וירא ישראל את היד הגדולה גו' ויראו העם גו' ואמינו גו'". ¹⁰

ג. אויך דארף מען פאַרשטיין: דער מקור פון פרש"י, בפשטות, אין פון מכילתא ¹¹, אָבער דער לשון אין מכילתא איז: "כל מקום שהוא אומר ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת אבל כאן הושוו (כולם) לב אחד לכך נאמר ויחן שם ישראל נגד ההר".

פון די שינויים צווישן ל' רש"י און ל' המכילתא ¹³: (א) אין מכילתא שטייט, "כאן הושוו (כולם) לב אחד" ¹⁴, און רש"י איז

ונעשו אגודה אחת. וביליש: כשבאו לסני הושוו כולם אגודה אחת. . . נעשו הומניא אחת.

(15) ובתיב' כאן: בלב מיוחד.

(16) ועד'ז בשאר מדרשים הנ"ל.

(17) כ"ה בדפוס מכילתא שלפנינו וביליש שם. ובמכילתא שעם פי' המלכים, לכך נאמר ויחן.

(18) בשלח יד, י"ד.

(*) בפסיקתא (נ"י תשכ"ב): אלא כשבאו לרפידים הושוו כו' אחת (וכ"ה בתנחומא שם) שני ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני. ומנין שהושוו כולם ונעשו אגודה אחת שני ויחנו שם ישראל אין כתיב כאן אלא ויחן כו'. ובפסיקתא הוצאת באבער: אלא כשבאו מרפידים הושוו כו' אחת ויחנו שם אין כתיב כאן אלא ויחן שם ישראל (וראה שינוי נוסחאות בהוצאת נ"י שם).

(8) כ, טו.

(9) יד, לא.

(10) אבל יתרה בפרשתנו, דשם הלשון יחיד הוא בענין אחר (וירא) מהתיבות שנאמרו בל' רבים (וינועו ויעמדו, וייראו, ויאמינו). מאשיכ בפרשתנו דשניהם בענין אחד (ויחנו, ויחן).

(11) אבל יל שמקורו ממדרשים הנ"ל הערה 4. וראה לקמן בפנים.

(12) כ"ה במכילתא מהדורת האראוויטץ.

(13) נוסף על שינוי הנ"ל ס"א דבמכילתא (וכן במדרשים הנ"ל) מדייק לשון (א) "ויחנו" דבכ"מ, (ב) מדייק גם ל' "ויסעו". וראה לקמן הערה 42.

(14) ובויקרא שם: נעשו כולם חני אחת. ובאיכ"ר: נעשו כולם הומניא. ובפדר"כ ותנחומא: הושוו כולם

תיהם (או רגשותיהם וכו') שוות²² איז דאָס אלעמאַל אין אופנים רבים²³ — דעמאַלט ווערט געזאָגט לשון רבים.

דעריבער איז ניט קיין תמי' וואָס מ'געפינט, אַז בנוגע דעם כלל פון אַ פאַלק ואומה נוצט דער פסוק ביידע לשונות — סיי לשון רבים און סיי לשון יחיד, און לפעמים אפילו ביידע אין איין פסוק — ווייל דאָס איז תלוי צו וואָס עס באַציט זיך.

און ווי מיר זעען בפסוק הנ"ל, וירא ישראל את ה' הגדולה ג' וייראו העם ג' ויאמינו ג': „וירא" פון די אידן, וואָס מיינט ראי' כפשוטה (זייער זען „אשר עשה ה' במצרים"), זיינען זיי אלע געווען גלייך אין דעם (דערפאַר איז „וירא" ל' יחיד); אָבער אין זייער יראה מה' און אין זייער „ויאמינו בה", איז דאָך זיכער געווען כו"כ דרגות, אין דעם איז געווען „ויראו" און „ויאמינו" (לשון רבים) — ביי יעדן איינעם אויף אַ באַזונדער אופן²⁴.

ועד' בנוגע דעם פסוק בפרשתנו „וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק" אינעם ענין פון „וירא", ראי' כפשוטה, זיינען זיי אלע געווען גלייך — איין ראי' (האָט זיי פאַראייניקט כאחד), וכנ"ל; משא"כ „וינעו" און „יעמדו מרחוק", וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט זייער געפיל און אויפטרייסלונג וכי"ב, איז מתאים לשון רבים צוליב דעם ריבוי האופנים והחילוקים ביניהם²⁵.

עס שטעלט זיך אָבער דאָרט די שאלה: א) אין פסוק שטייט דאָך „מצרים נוסע אחריהם" — איז דאָס דאָך סותר דיוק רש"י „בלב אחד כאיש אחד"¹⁹?

ב) וואָס איז רש"י מעתיק (אויך) דעם וואָרט „אחריהם"?

ג) בפירושו כאן בפרשתנו איז דער סדר „כאיש אחד בלב אחד", און דאָרטן — „בלב אחד כאיש אחד"²⁰.

ה. דער ביאור בכל זה:

דאָס וואָס בנוגע אַ רבים אָדער אַ גאַנצן פאַלק ווערט לפעמים גענוצט לשון רבים און אַמאַל לשון יחיד, מסתבר לומר ע"ד הפשט אַז דאָס איז ווען עס רעדט זיך וועגן אַ פעולה. וואָס אין דעם זיינען פאַראַן צוויי אופנים: ווען אַ רבים טוען די פעולה באופן שוה ואחד, דעמאַלט קענען זיי אַלע באַ- צייכענט ווערן אַלס אַ יחיד, ווייל עס טוט זיך איינע און די זעלבע פעולה²¹; און ווען די פעולה ווערט געטאָן באופנים רבים דורך פאַרשידענע מענטשן פון דער קבוצה (פאַלק) ווערט געזאָגט לשון רבים, ס'איז ניטאָ אין דעם אַז ענין וואָס זאָל זיי מאַחד זיין אַלס איין כלל.

משא"כ בשעת עס רעדט זיך וועגן אַ געפיל, מחשבת שכל וכי"ב פון אַ רבים — וואָס אין דעם איז דאָך אין דיער-

19) ראה מדרש שכל טוב שם: דרך המקרא לקרות הגוי לשון יחיד כדכתיב (בשלח יד, כג) ויאמר מצרים אנוסה, ישראל נושע בה' (ישעי' מה, יז), וכל דומיהו, אלא רבותינו אמרו נוסעים אין כתיב כאן אלא נוסע כו'. וראה חזקוני בשלח שם. דקדוקי רש"י (מירא דכ"א) שם.

20) ראה גם שם אפרים (להראי' מרגליות) לפרשי' כאן.

21) וראה לקמן הערה 42.

22) ראה סנהדרין לה, א.

23) ראה תניא בהקדמה.

24) ולהעיר משניו הלשון: בפרשתנו יט, ח: ויענו כל העם יחדיו. ובמשפטים כד, ג: ויענו כל העם קול אחד. ובראב"ע שם: כאילו הוא איש אחד. וראה ראב"ע פרשתנו שם, ובלי יג, ו. ואכ"מ.

25) דהרי „יעמדו" אין פירושו רק עמידה בפועל שבוה משתווים כולם (כפרשתנו שם, יח)

גורם געווען אז זיי זאלן זיין „כאיש אחד“³⁰ (און דערפאר איז דער סדר: „בלב אחד — כאיש אחד“).

ז. עד"ז איז מובן בפרשתנו, אין דעם פירוש הפסוק „ויחן שם ישראל נגד ה'": בנוגע דער עצם חני' (במובנה הפשוט) פון די אידן אין יענעם ארט איז דער פסוק מודיע פריער — „ויחננו במדבר"; מוז מען זאגן אז דאס וואס דער פסוק איז מוסיף „ויחן שם ישראל נגד ה'" קומט צו מבאר זיין דעם ויחננו — זייער אופן החני' און הכנה צו קבלת התורה, וואס זיי האבן דארטן גע- דארפט מקבל זיין.

שטעלט זיך די שאלה: די הכנה נפשית און דער רצון און הכנה צו מתן תורה איז דאך בא יעדן אידן געווען לפי מדרגתו ומצבו הרוחני — אנדערש ווי ביים צווייטן אידן: אנהייבנדיק פון משה, אהרן און שבעים זקנים, און אנדערע

(30) ולכן מביא רש"י „ד"א והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים", שדוקא עפ"י מובן (וימתק) הלשון „מצרים נוסע אחריהם". ולכן העתיק תיבות אלו בפירושו עה"פ (אף שקאי בהדיה על תיבות „נוסע אחריהם").

(31) ראה שכל טוב עה"פ כאן: מה ת"ל והלא כבר נאמר ויחננו במדבר אלא כל מקום שנאמר ויסעו ויחננו נוסעין במחלוקת אבל כאן כתיב ויחננו וכתיב ויחן תחלה ויחננו במחלוקת ולבסוף ויחן, והשוו כולם לב אחד. וראה עה"ד טוב (להרחיז) פרשתנו עה"פ. וראה רלביג ומלביים כאן.

(*) אבל אין לומר דלפ"י הא' קשה בדפוסק נאמר „וישאו בני" את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם" וזה שהיו „בלב אחד כאיש אחד" לא ראו ישראל, דלפ"י הוצרך רש"י להעתיק בפ"י הב' גם התיבות שלפנ"י „וישאו בני" את עיניהם". וי"ל לפ"י הא', דמאופן נסיעתם — רדיפתם — אחריהם ראו (הבחינו) שבכולם היא אותה השמאה כו', או שב„נוסע" ל' יחיד, סיפר הכתוב המציאות שכן ה'. וראה שיחת שי"פ משפטים תשי"מ. ואכ"מ.

ו. אין דעם פסוק „ופרעה הקריב וישאו בני" את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם", איז די הדגשה ניט אויף נוסע²⁶ — פעולת הנסיעה נאך אויף אחריהם — דער מכוון הנסיעה, אז דאס איז א רדיפה אחריהם וואס איז פאר- בונדן מיט ויהפך לבב פרעה ועבדיו, מיט זייער רשעות און כוונות רעות —

און אין דעם זיינען ניט אלע מצריים געווען גלייך, זיכער זיינען מחולק: פרעה, חרטומי מצרים, די וואס זיינען געווען „ירא את דבר ה'";²⁷ און די וואס לא יראו דבר ה', און בפרט — די וואס האבן זיך געבעטן בא פרעה'ן ער זאל ארויסלאזן די אידן פון מצרים — האט דאך לכאורה געדארפט שטיין „נוסעים" לשון רבים.

איז רש"י מפרש ומחדש „בלב אחד כאיש אחד", אז אדרבה, דאס וואס עס שטייט „נוסע" לשון יחיד איז דערפאר וואס זייער נסיעה איז געווען „אחריהם", נאכיאגן די אידן²⁸ — אין דעם נאכיאגן די אידן איז ביי זיי געווען (ניט ווי מ'קען מיינען, אז אין דעם זיינען געווען חילוקים מצד וע"ד די סוגים שונים הנ"ל, נאך זיי אלע זיינען געווען) „לב אחד" — מיט איין הארץ וואס איז פול מיט שנאה צו די אידן²⁹, און דאס האט

כ"א „היו נרתעין לאחוריהם כו" (פרש"י שם), שענינו יראה וחרדה, שה' בכ"א באופן שלו. אבל להעיר מפרשתנו יט, טז (ויחרד העם), שם, יז (ויתיצבו).

(26) במכילתא: נוסעים אין כתיב כאן אלא נוסע מגיד כו'.

(27) ראה פרש"י שם, ז.

(28) ראה בחיי שם: ועל דרך הפשט למד שהיו מצרים לב אחד כאיש אחד לבא על ישראל.

(29) מתאים לפרש"י שם „כשר שבמצרים הרג טוב שבנחשים כו" — ראה בארוכה לקושי חז"ן ע' 154 ואילך.

ח. דאָס איז אויך דער שינוי והפרש צווישן דעם „בלב אחד כאיש אחד“ באַ די מצרים און דעם „כאיש אחד בלב אחד“ פון אידן:

בא מצרים איז זייער ווערן „כאיש אחד“ געקומען אלס מסובב פון דעם „בלב אחד“ אין דעם „נוסע אחריהם“, נאָר אידן, אָבער זיי אליין אלס „מצרים“ זיינען ניט געווען אַלע ווי איינס³⁷ — און דעריבער איז רש"י מעתיק נאָר די ווערטער „נוסע אחריהם“ און ניט דעם פריערדיקן וואָרט „מצרים (נוסע אחרי-הם)“³⁸.

משא"כ בפרשתנו איז ביי אידן די אחדות „כאיש אחד“ געווען מצד דעם גופא וואָס זיי זיינען אידן — „כאיש אחד“, און דעריבער איז דאָ רש"י מעתיק ומדגיש דעם „ויהן שם ישראל“³⁹, און די אחדות האָט ביי זיי

פאַרשידענע דרגות ביז צו אַזא דרגא (אין קצה השני) פון אידן, וועלכע האָבן (אפי' נאָכן נס פון ק"ס) געטענה'ט „היש ה' בקרבנו“⁴⁰ וכיו"ב.

לפי' האָט דאָך אויך דאָ געדאַרפט שטיין „ויהנו שם ישראל (נגד ההר)“⁴¹ — בלשון רבים⁴².

באָוואָרנט רש"י און אין מעתיק פון פסוק די ווערטער „ויהן שם ישראל“ (אָבער ניט די ווייטערדיקע ווערטער „נגד ההר“), אַז דאָ מיינט דער פסוק אַז אלס „ישראל“ זיינען אַלע אידן געווען „כאיש אחד“⁴³, מיט אַן איחוד פון איינעם מיטן צווייטן — און ניט מצד זייער שטייען (לפי דרגותיהם אין דער הכנה ורצון) „נגד ההר“ צו מקבל זיין תורה.

און די אחדות האָט ביי זיי אַרױס-גערופן אַז זיי זאלן זיין „בלב אחד“, אַלע מיט איין און דעם זעלבן רצון בלב צו מקבל זיין תורה⁴⁴.

שווה לקבלת התורה — אף שלכאורה צ"ל חילוקים בין א' להשני בההכנה נפשית למית, כנ"ל — דאלתה"כ הי' צ"ל „ויהנו“, מצד לבס (שהי' עיקר גם בחני — משא"כ לבושים וכיו"ב). ובפרט שכשיש שינוי, אפ"ל גם — מחלוקת הלבבות.

(37) ראה פרש"י בשלח טו, ה ד"ה כמו אבן. (38) ובמכילתא שמפרש: מגיד שנעשו כולן תורמיות תורמיות. כאיש אחד מכאן למדה המלכות להיות מנהיגת תורמיות תורמיות, מעתיק, והנה מצרים נוסע אחריהם. שזה שהיו כאיש אחד היינו (לא לפי שהיו בלב אחד נגד ישראל, כ"א) שהיו כחות, מחנות, חבורות (כדרך מלחמה) — ראה ערוך ערך תורמיות. ערוך השלם שם.

(39) וי"ל דזה שהיו „כאיש אחד“ בהכנה למית והכתוב מספרו, כי במית יעשו בני' אומה יחידה מובדלת בפ"ע, ובהקדמה לזה הוצרך להיות „ויהן שם ישראל“ שיתאחדו להיות „כאיש אחד“. וראה צפ"ע דלקמן הערה 50.

(32) בשלח יז, ו. ופשיטא שלא כל העם שאלו כן. (33) בראב"ע עה"פ כאן: כי ראשי המטות והזקנים חנו נגד ההר בעבור כבודם, על כן הזכיר ויהן כי מועטים היו. אבל נוסף ע"ז שבפסוק עדיין לא ידוע כאן שהיו מחיצות מחיצות (פרש"י פרשתנו שם, כד. וראה ראב"ע שם, יז) הרי דוחק לומר ל' יחיד כיון שהיו מועטין. ואמחזיל מיעוט רבים שנים (נסמן לקמן ע' 111 הערה 21).

ברמב"ן (פסוק א): ויתכן שהבדילו מתוכם כל האספסוף אשר בקרבם וחנו בני ישראל לבדם לפני ההר וערב רב אחריהם, כי לישראל יתן התורה כי זה טעם ויהן שם ישראל. אבל כן אפשר לפרש גם באם הי' כתוב „ויהנו שם ישראל“, לאחר, ויהנו במדבר. וראה טור הארוך כאן. ולהעיר מפרשי בד"ה הראשון: מה ביאתו למדבר סיני בתשובה אף נסיעתו מרפידים בתשובה. ובראים שם. ואכ"מ.

(34) להעיר מהגרסא בא' מכת"י רש"י שתח"י: כאילו היו איש אחד.

(35) ראה מהרזו הנ"ל הערה 5.

(36) ההכרח לפרש שכולם היו לא רק „כאיש אחד“ (באחדות ביניהם), כ"א גם „בלב אחד“, ברצון

(*) כ"ה במכילתא לפנינו. וביליש: תורמיות תורמיות. וכ"ה בעוד גירסא — ראה מכילתא הוצאת הארואו"ץ. ראה ערוך השלם שנשמן בפנים ההערה.

אנדערע חניות אין געוועזן דער היפך האחדות אין ביידע ענינים: „מחלוקת“ צווישן זיך — היפך פון „כאיש אחד“; און „תרעומות“ בענין פון דעם איבערשטן — דער היפך פון „בלב אחד“ (צו קבלת התורה).⁴³

י"ד. מיינה של תורה בפרש"י:

די וועלט ווי זי איז מצד עצמה איז א רשות הרבים, אין וועלכן עס איז ניט בולט די שייכות און פארבונד פון איין זאך מיט דער צווייטער.⁴⁴

און דאס זאגט זיך ארויס אויך אין דעם מין המדבר בפ"ע ובפרט: דער אוי-בערשטער האט באשאפן די מענטשן אין אן אופן וואס „אין אחד מהם דומה לחבירו“⁴⁵, און אין דעותיהם שוות⁴⁶; און דאס ווירקט אויך אויף די פעולות פון די מענטשן, וועלכע ווערן געטאן לויטן שכל והרגש פון דעם מענטשן, אז די פעולות פון איין מענטשן זיינען ניט בדומה, און ביז — אפילו אין קעגנזאץ, צו די פעולות פון א צווייטן מענטשן.

ארויסגערופן דעם „בלב אחד“ — צו קבלת התורה.

לויט דער מכילתא אבער האט זיך זייער אחדות ארויסגעזאגט אין דעם וואס „הושוו (כולם) לב אחד“⁴⁷, אלע אידן האבן זיך אויסגעגליכן אין האבן א לב ורצון אחד צו קבלת התורה⁴⁸ — דעריבער פירט אויס די מכילתא „לכך נאמר ויחן שם ישראל נגד ההר“.

ט. ע"פ הנ"ל, אז לויט רש"י זיינען דא געוועזן צוויי ענינים: „כאיש אחד“ — די אחדות צווישן אידן, „בלב אחד“ — דער רצון אחד צו קבלת התורה,

וועט מען אויך פארשטיין דער כפל הלשון אין המשך לשון רש"י „אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת“: ווי-באלד דער פסוק איז מדגיש „ויחן שם ישראל“, איז פארשטאנדיק, אז אט די אחדות איז געווען בלויז „שם“, ביים בארג סיני; „אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת“⁴⁹: ביי אלע

(40) ולפי' להמכילתא זה שנאמר ויחן ל' יחיד הוא לא כי נעשו כאיש אחד, אלא מצד שהושוו וז"ל ואין מחלוקת ביניהם. ועד"ו ויתירה מזו במדרשים הנ"ל, דה"ל „ויחן“ מורה רק על השלום ביניהם (כהתחלת בויקיר שם „גדול השלום“, וכן בפסיקתא ותנחומא שמיסים „אומה שהיא אוהבת שלום“), שהם „אגודה אחת“, „הומוניא אחת“, „חני אחת“ (כנ"ל הערה 14), אבל לא „כאיש אחד“. וראה ראב"ע הנ"ל הערה 24, לקמן הערה 43 ובהערה 50.

(41) ראה גם בחיי כאן. ולפי' מסתבר לומר דהמקור דפרש"י זה הוא לא דברי המכילתא הנ"ל, כי המדרשים הנ"ל הערה 4. וראה רד"ל לפדרא"א שם סקכ"ו (ובהגהה שם אות ד'). וראה לקמן הערה 43.

(42) אבל אינו מדויק ל' „ויסעו“ „ויחנו“ ל' רבים הנאמר בכל מקום כמכילתא ומדרשים הנ"ל

(*) ועד"ו הוא לפי המכילתא בבשלח שם, דלא היו „כאיש אחד“ כיא מתאר אופן נסיעתן בפועל, כנ"ל הערה 38. ובמדרש לקח טוב שם: כולן כאיש אחד.

(כהובא בתחלת השיחה), כי מכיון שהמדובר בפעולה נסיעה וחני, הריז נעשה ע"י כ"א באופנו. ואין הכרח לומר ל' יחיד. והמבואר לעיל ס"ה בתחלתו הוא רק דכאשר רבים עושים הפעולה באופן אחד יתכן לומר ל' יחיד, אבל אין מוכרח שנוסעים וחונים במחלוקת באם נאמר ל' רבים, כנ"ל בפנים ס"א.

(43) ובמכילתא ומדרשים הנ"ל נאמר רק הל' מחלוקת, מריבה, כי גם „ויחן“ אין פ' „כאיש אחד“ כנ"ל הערה 40.

אבל י"ל שבפסיקתא, תנחומא ויל"ש הנ"ל מדגיש ב' הענינים „היו חלוקין אלו על אלו (מחלוקת) והיו אומרים בכל שעה נתנה ראש ונשובה מצרימה“ (נגד הקב"ה).

(44) תניא ספ"ג.

(45) ראה לקוטי חט"ז ע' 47.

(46) סנהדרין לו, סע"א.

דער גילוי בעתיד האט פריער גע-
פועלט אויף זיי די אחדות, נאָר די
אחדות איז געקומען מצד די אידן
גופא⁵² — מצד בחי' יחידה פון דער
אידישער נשמה, וואָס איז העכער פאַר
טעם ודעת (וואָס דעותיהן אין שוות).
מצד די נקודת היהדות וואָס איז שורה
בעיקר (ניט במוח, נאָר) בלב⁵³ (וואָס
דאָס איז נתגלה געוואָרן באַ אידן
ביציאתם ממצרים⁵⁴), האָט דאָס גע-
ווינקט און גע'פועלט' דעם, ויחן שם
ישראל — כאַיט אחד⁵⁵.

און דאָס גופא, וואָס זיי זיינען
געשטאַנען „כאיט אחד“, מצד דעם גילוי
פון נקודת היהדות, האָט ביי זיי דער-
וועקט דעם רצון ותשוקה צו קבלת
התורה — „בלב אחד“.

יא. אע"פ אַז די אחדות אמיתית
נעמט זיך מצד נקודת היהדות, יחידה
שבנפש, וואָס די בחי' איז פאַראַן בלויז⁵⁶
ביי אידן⁵⁷ — פונדעסטוועגן, וויבאַלד
אַז „את זה לעומת זה עשה האלקים“⁵⁸,
איז עכ"פ אַ מעין פון ענין האחדות אויך
בנמצא ביי נישט אידן⁵⁹ (וואָרום קליפה

דער ענין האחדות אין וועלט איז
פאַרבונדן מיט דעם גילוי פון בורא:
האחד — ה' אחד⁴⁷, וואָס איז העכער פון
וועלט.

און דערמיט קען מען מבאר זיין דעם
חילוק צווישן דער מכילתא און פרש"י:

דער גילוי פון ה' אחד אין וועלט טוט
זיך אויף דורך צוויי זאַכן וועלכע זיינען
העכער פון וועלט — תורה און
ישראל⁴⁸, און וואָס צוליב זיי איז
באַשאַפן געוואָרן די וועלט⁴⁹.

לויט דער מכילתא האָט דער גילוי
פון (מתן) תורה, וואָס איז העכער פון
וועלט, געפועלט אויף די אידן נאָר
פריער — אינעם זמן פון ערב מ"ת, אַז
שוין דעמאַלט, ווען זיי זיינען געקומען
אין מדבר סיני, „הושוו כולם לב אחד“⁵⁰
צו מקבל זיין די תורה⁵¹.

אַבער לויט פרש"י, פשוטו של מקרא,
וויבאַלד אַז לפועל איז דאָ געווען דער
זמן פון פאַר מ"ת, קען מען נישט זאָגן אַז

(47) ראה תניא שם.

(48) ב"ר פ"א, ד.

(49) רש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(50) עפ"ש בצפ"ע מהד"ת (צ, ב. ועוד): צבור
מציאות תוארי לא חל רק על ישראל לאחר מ"ת כ"י
יומתק זה שלהמכילתא מכיון שהי' בפועל לפני מ"ת
הושוו כולם לב אחד, ולא כאיט אחד. וראה מ"ש
בגליון המזין (ח"ג פ"ב) בצפ"ע דברים (ע' תז):
ואח"כ בשעת מ"ת חזרו ונעשו מהפרטים כלל אחד.
וראה בהנמקן לקמן הערה 57.

(51) ראה תו"א פרשתנו (סו, ג.) ובשבוע ה' ביום
הג' בו הוא כאלו כבר נכנסה כל השבוע ונעשו אז
ישראל מוכנים ועומדים לקבל בחי' ביטול זה. וראה
שם קט, ג.

(*) בצפ"ע שם ממש"ד: ורק כשהן בא"י ועד"ז
כתב בצפ"ע ה' ברכות פ"י הי"א. שו"ת צפ"ע
(ווארשא) סקמ"ג סי"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 113
סי"א ובהערה 77.

(52) ראה לקו"ש ח"ט ע' 112.

(53) ראה המשך תעריב ח"א פליה. וראה תו"א
צד, סע"ד ואילך. שערי אורה ד"ה וקבל פט"ז ואילך.
ועוד.

(54) שהרי אז נתגלה זה שישאל הם מאמינים
בני מאמינים (ראה לקו"ש חט"ז ס"ע 53 ואילך.
וש"נ).

(55) וראה לקו"ש ח"ג ע' 136.

(56) לקו"ת תצא לו, ג. ובכ"מ.

(57) ולכן הענין דצבור וקהל הוא רק בישראל
ולא בב"י (ראה נזיר סא, ריש ע"ב). צפ"ע מהד"ת
יג, ב. עה"ת נח י, ה. וש"נ. וראה בהנמקן לעיל
הערה 50.

(58) קהלת ז, ד.

(59) ראה לקו"ת ראה כה, א.

דער אחדות פון אידן (אבער ניט ממש, ווייל זיי זיינען ניט שייך צו דערהערן ווי דאס איז ביי אידן) די בחינת אלקות וואס איז לגמרי העכער פון עולמות, וואס דוקא מצד דער בחינה אין אלקות ווערט די אמת'ע אחדות — „כאיש אחד“.

און דער ענין — אז נאך מ"ת האבן אויך ניט-אידן א שייכות צו בחי' אלקות כו' וואס איז העכער פון שכל (ומהתחלה-קוה) — דריקט זיך אויס אין א הלכה, אז דער קיום פון שבע מצות בני נח דארף זיין, ניט „מפני הכרע הדעת“ (און אפילו ניט מצד דעם ציווי הקב"ה צו אדם הראשון ונח), נאר — „מפני שצוה הקב"ה בהן בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן“⁶³.

און וויבאלד אז „כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם“⁶⁴, אז צוליב אים איז באשאפן געווארן די גאנצע וועלט (פון דעם סוג הדומם ביז דעם סוג המדבר), און ער דארף איר מאכן א „רשות היחיד ליחודו ית“⁶⁴,

דארף דעריבער יעדער איד זיך משתדל זיין ככל התלוי בו (ניט נאר צו מפיץ זיין תורה ויהדות צווישן אידן, נאר) צו פועלן אויך אויף ב"נ אז זיי זאלן מקיים זיין די שבע מצות דידהו⁶⁴, און מקיים זיין זיי — „מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה“.

(משיחות ש"פ בשלח (ט"ו בשבט),
וש"פ יתרו תשי"ב)

ווייל זיך גלייכן צו קדושה כקוף בפני אדם⁶⁵).

און דערמיט איז מובן, וואס אויך ביי די מצרים⁶¹ (בדוגמא צו דעם וואס איז געווען ביי די בני') איז געווען דער ענין פון „כלב אחד“ וואס האט גורם געווען „כאיש אחד“.

דער חילוק איז אבער, כנ"ל: ביי ניט-אידן איז ניט שייך דער אופן פון התאחדות אמיתית מצד עצמם („כאיש אחד“) און ס'איז ניט מער ווי א תוצאה ומסובב פון דער שנאה „כלב אחד“. משא"כ ביי אידן, וואס נקודת היהדות איז זייער אמת'ע מציאות, ווערט דורכ-דעם אויפגעטאן א התאחדות גמורה — „כאיש אחד“.

יב. אע"פ אז די אחדות אמיתית, וואס איז דא ביי אידן מצד בחי' יחידה, איז ניט שייך ביי ניט-אידן — אעפ"כ, וויבאלד אז מתן תורה האט אויפגעטאן, כידוע, דעם ביטול הגזירה וואס האט מפיסק געווען צווישן „עליונים“ און „תחתונים“⁶² (צווישן אלקות און נבראים), האט דאס אויפגעטאן אויך אויף די בני נח, אז אויך זיי זאלן קענען דערהערן דעם כח אלקי וואס איז מלוכש אין זיי —

און דורך דעם וואס זיי דערהערן דעם כח אלקי (וואס ענינו איז אחדות) ווערט אויך ביי זיי אויפגעטאן א גע-וויסער ענין פון אחדות — בדוגמא צו

60 זח"ב קמח, ב. וביהל אור ע' שנח שהוא ע"ד שארזיל (מדרש הגדול) עה"פ (בראשית ה, ג) שמקודם היו כקופין.

61 ובפרט שהי' לפני מית — ראה לקו"ש ח"ט שם הערה 38.

62 שמורי פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

63 רמב"ם הל' מלכים ספ"ח. וראה לקו"ש חט"ו ע' 2-61. ח"ב ע' 140 ואילך.
64 ראה רמב"ם שם ה"י.

יתרו ב

די מכילתא לערנט ארויס דעם ענין, אז „כל מקום . . נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת“ דערפון וואס עס שטייט „ויסעו ויחנו“ (ל' רבים). און דעריבער באשטייט דער חידוש אין דעם (שינוי) וואס דא שטייט „ויחנו“ — ל' יחיד — „כאן הושוו לב אחד“;

משאכ רש"י ברענגט ניט די ווער-טער „ויסעו ויחנו“, ווייל דער טעם וואס עס שטייט בלשון רבים קען זיין — כפשוטו — ווייל עס רעדט זיך וועגן מערערע מענטשן, שבטים וכו'; נאר רש"י לערנט ארויס דעם ענין פון דעם וואס דער פסוק איז מדייק ומדגיש דא גופא: „ויחנו שם ישראל“

— דלכאורה, איז דער ווארט „שם“ א יתור לשון, עס האט געקענט שטיין „ויחנו במדבר ויחנו ישראל נגד ההר“ — איז דערפון מוכח, אז דוקא „שם“ — ביי דער חני' — איז געווען („ויחנו, ל' יחיד) „כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת“.

אבער לפי זה דארף מען פארשטיין סברת המכילתא: מהיכא תיתי צו ארויס-לערגען פון לשון „ויסעו ויחנו“ אז „נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת“?

אויך איז ניט פארשטאנדיק: די מכילתא אליין זאגט אויפן פסוק, „ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה“ — „כהרף עין נסעו בני ישראל מרעמסס לסוכות לקיים מה שנאמר ואשא אתכם על כנפי

א. אויפן פסוק „ויחנו שם ישראל נגד ההר“ שטייט אין מכילתא: „כל מקום הוא אומר ויסעו ויחנו נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת אבל כאן הושוו לב אחד“.

דער מאמר ווערט אויך געבראכט אין פירוש רש"י על התורה, אין רש"י שטייט ער אבער אין א פארקערטן סדר: „ויחנו שם ישראל — כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת“.

— פון מכילתא קומט אויס, אז דער חידוש איז אין (דער חני' — אין) דעם וואס „כאן הושוו לב אחד“, ניט אין אן אופן פון „נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת“ ווי ביי אלע אנדערע חניות; אבער פון רש"י איז משמע, אז דער חידוש איז, פארקערט, אין דעם וואס „(אבל) שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת“.

דארף מען פארשטיין: אין וואס באשטייט די סברת החילוק צווישן דער מכילתא און רש"י?

ב. בפשטות איז דער חילוק פאר-בונדן מיט א שינוי צווישן רש"י מיט דער מכילתא אינעם אופן הלימוד פון פסוק (ווי שוין גערעדט אמאל¹):

(1) פרשתנו יט, ב.

(2) עה"פ.

(3) נוסף על כ"כ שינויים בלשון רש"י. — ביאור פרשי זה (והשינויים שבו לגבי לשון המכילתא) ע"ד הפשט — ראה בארוכה לעיל ע' 100 ואילך.

(4) וכן הוא סגנון המאמר בפדר"א פמ"א, נתחומא (באבער) פרשתנו ט, ועוד.

(5) לעיל שם.

(6) בא יב, לו. וכזה בפרשי עה"פ (בשינוי לשון). אבל ראה דברי דוד שבעהרה הבאה.
(7) פרשתנו יט, ד. וראה פרשי שם. וראה רא"ם גי'א ודברי דוד שם. לקמן סי"א.